

Ustrój społeczny i polityczny w Starożytnej Grecji cz. III - Ateny

Ustrój polityczny i społeczny w Starożytnej Grecji - cz. III - Ateny

Zupełnie inny typ ustrojowy wykształcił się w Atenach. Wedle tradycji Ateny powstały na drodze synokizmu, którego inicjatorem był mityczny Tezeusz. Pierwotnie polis była monarchią, ustrój ten został jednak zniesiony pokojowo i jego miejsce zajęły rządy arystokracji. W tym czasie najwyższą władzę w polis sprawował urzędnik nazywany archontem, a funkcje doradcze pełniło kolegium urzędników, którzy z czasem również otrzymali tytuły archontów. Powoływała ich rada zwana Areopagiem, od nazwy miejsca obrad – wzgórza Aresa. W 621 roku przed Chrystusem doszło do pierwszego w dziejach Aten spisania prawa, dokonał tego niejaki Drakon.

Reformy Salona

W VII wieku p. n. e. Ateny przeżywały poważny kryzys agrarny. Większość ziemi była w rękach bogatej arystokracji, jednak uprawiali ją niewolni chłopci. W niewolę sprzedawano również obywateli, którzy nie byli zdolni do spłacenia zaciągniętych pożyczek, co spowodowało pogłębienie kryzysu i wzrost napięć społecznych. W roku 594/593 przed Chrystusem funkcję archonta powierzono Solonowi, upoważniając go do przeprowadzenia daleko idących reform. Główne z nich to tzw. „strąśnięcie długów”, czyli jednorazowe umorzenie zadłużenia obywateli, zakaz pożyczek pod zastaw człowieka, wykupienie Ateńczyków sprzedanych w niewolę za długi, uwolnienie niewolnych chłopów (jednak bez jednoczesnego uwłaszczenia), powołanie sądów ludowych (heliaia) oraz Rady Czterystu, nowa kodyfikacja prawa oraz podział obywateli na cztery grupy majątkowe (pentakosiomedimnoi, hippeis, zeugici i teci), z których dostęp do najwyższych urzędów mieli tylko pięćsetmedymnowcy.

Kontynuatorem reformatorskiej polityki Solona był obrany na urząd archonta w 508 roku p. n. e. Klejstenes. Przeprowadził reformę administracyjną, zgodnie z którą podzielono Attykę na 10 fyl. Każda fyl wybierała 50 swoich przedstawicieli do nowoutworzonej Rady Pięciuset.

Klejstenes wprowadził również zwyczaj przeprowadzania raz w roku ostracyzmu, czyli sądu skorupkowego. Miał on pełnić funkcję swoistego zabezpieczenia przed tyranią. Obywatele wypisywali na skorupkach po rozbitych naczyniach imię Ateńczyka, który ich zdaniem zagraża demokracji. Obywatel, którego imię powtarzało się najczęściej musiał opuścić Ateny na okres 10 lat. Niestety wielokrotnie ostracyzm był wykorzystywany do walki politycznej, a jego ofiarami padali niewinni, na przykład Sokrates czy Tukidydes.

Ustrój polityczny – demokracja ateńska

Największy rozkwit demokracja ateńska przeżywała w połowie V wieku przed Chrystusem, po wojnach perskich, gdy urząd stratega pełnił wybitny polityk - Perykles. Najważniejszym organem polis była eklezja, czyli Zgromadzenie obywateli. W odróżnieniu od Zgromadzenia spartańskiego, obywatele ateńscy mieli możliwość zabierania głosu, dyskusji, a nawet zgłaszania własnych projektów uchwał. W obradach eklezji mógł wziąć udział każdy obywatel ateński, czyli mężczyzna powyżej dwudziestego roku życia, którego rodzice byli Ateńczykami.

Stopniowo malały uprawnienia Areopagu i archontów, zaś istotną rolę zaczęło odgrywać kolegium strategów, którzy w razie wojny pełnili też funkcję dowódców armii.

Wszyscy obywatele byli równi wobec prawa, a decyzje polityczne zapadały dzięki aprobachie większości obywateli zebranych na Zgromadzeniu. Kierowano się przekonaniem, że to ludzie, a nie budynki, ziemia, czy statki stanowią państwo. Właśnie te cechy ustroju ateńskiej polis legły u podstaw nowożytnej demokracji. Trzeba jednak zauważyć, że ateńska idea wolności i równości odnosiła się wyłącznie do obywateli ateńskich, zaś wizerunek Ateńczyków, jako krzewicieli i obrońców wolności i praw człowieka staje się tylko pobożnym życzeniem, kiedy weźmiemy pod uwagę choćby relacje dotyczące dokonań Ateńczyków względem innych (często neutralnych) polis w czasie wojny peloponeskiej.